

Možnosti prihodnjega razvoja normativnih podatkov v sistemu COBISS

Perspectives for the future development of authority data in the COBISS system

Andreja Krajnc Vobovnik¹

IZVLEČEK: Z uvajanjem modela IFLA LRM (IFLA Library Reference Model) je pomen normativne kontrole vse večji, saj bodo imeli normativni podatki ključno vlogo v mreži povezanih podatkov. Zato bo priprava normativnih podatkov pripomogla k lažji implementaciji modela IFLA LRM in bo koristna pri prehodu na RDA (Resource Description and Access). V prispevku je predstavljen pregled stanja normativnih podatkov v sistemu COBISS.net s poudarkom na slovenskem sistemu COBISS.SI. Poleg tega so nakazane možnosti prihodnjega razvoja normativnih zapisov. Prikazana sta stanje v normativnih bazah podatkov CONOR.SI in SGC ter obogatitev normativnih zapisov za osebna imena in imena korporacij z identifikatorji. Nakazani so tudi načrti za prehod na nov katalog, ki bo temeljil na konceptualnem modelu IFLA LRM.

KLJUČNE BESEDE: normativni podatki, COBISS, IFLA LRM

ABSTRACT: By introducing the IFLA Library Reference Model, the significance of authority control is constantly increasing as authority data will play a key role in the linked data network. Consequently, the preparation of authority data will help when implementing IFLA LRM and will prove useful during the transition to RDA (Resource Description and Access). The overview of authority data situation in the COBISS.net system with the focus on the Slovenian COBISS.SI system is presented. In addition to this, the options of further development of authority records are indicated. The situation in CONOR.SI and SGC authority databases as well as the enrichment of authority records for personal names and for corporate body names with identifiers are described. Additionally, plans for the transition to a new catalogue based on the IFLA LRM conceptual model are indicated.

KEYWORDS: authority data, COBISS, IFLA LRM

1 Uvod

Normativni podatki imajo pri katalogizaciji velik pomen, še posebej v okolju vzajemne katalogizacije, kot je to v kooperativnem online bibliografskem sistemu in servisih COBISS. V okolju vzajemne katalogizacije in vzajemnih katalogov je bistvena normativna kontrola, ki zagotavlja, da se podatki ne podvajajo, in je koristna pri uporabi zapisov iz različnih virov (Tillet, 1989). Normativno kontrolo moramo razumeti v kontekstu knjižničnega kataloga in njegovih bistvenih funkcij (Wiederhold in Reeve, 2021).

Pri postopkih normativne kontrole katalogizatorji v normativnih zapisih v skladu s katalogizacijskimi pravili oblikujejo normativne točke dostopa ter navajajo vse variantne točke dostopa in tako na enem mestu med sabo povezujejo različna poimenovanja opisovane entitete. S tem se v katalogu zagotovi nedvoumna identifikacija osebnih imen, imen

¹ Andreja Krajnc Vobovnik, strokovna sodelavka, Institut informacijskih znanosti (IZUM), Maribor, Slovenija, andreja.krajncvobovnik@izum.si.

korporacij, predmetnih oznak in drugih entitet ter se vzpostavi povezava s pripadajočimi bibliografskimi zapisi.

Danes je tehnološki razvoj tako napredoval, da se posledično katalogizacijski postopki umikajo iz knjižnic in se prenašajo tudi na založnike, posameznike ali določene specializirane skupine. V knjižnicah pa katalogizatorji za razliko od drugih z verifikacijo in validacijo vzpostavljajo normativne točke dostopa za različne vrste entitet, ki se uporabljajo pri opisu virov (Wiederhold in Reeve, 2021).

Od konca 20. stoletja se je pod okriljem Mednarodne zveze bibliotekarskih društev in ustanov (IFLA) razvil nov konceptualni model bibliografskega univerzuma, ki je osnova za razvoj novih, novim razmeram prilagojenih bibliografskih informacij. Gre za pomemben korak, ki knjižnično katalogizacijo postavlja na nove temelje (Žumer, 2017). Na osnovi predhodnih modelov je bil leta 2017 objavljen dokument *IFLA Library Reference Model: a Conceptual Model for Bibliographic Information* (IFLA LRM). Gre za model knjižničnih podatkov, ki povezuje uporabniška opravila za poizvedovanje z bibliografskimi in normativnimi metapodatki z definiranjem entitet in odnosov med njimi (Wiederhold in Reeve, 2021).

V prispevku je predstavljen pregled stanja normativnih podatkov v sistemu COBISS.net s poudarkom na slovenskem sistemu COBISS.SI. Poleg tega so nakazane možnosti prihodnjega razvoja normativnih zapisov. Prikazana sta stanje v normativnih bazah podatkov CONOR.SI in SGC ter obogatitev normativnih zapisov za osebna imena in imena korporacij z identifikatorji. Nakazani so tudi načrti za prehod na nov katalog, ki bo temeljil na konceptualnem modelu IFLA LRM.

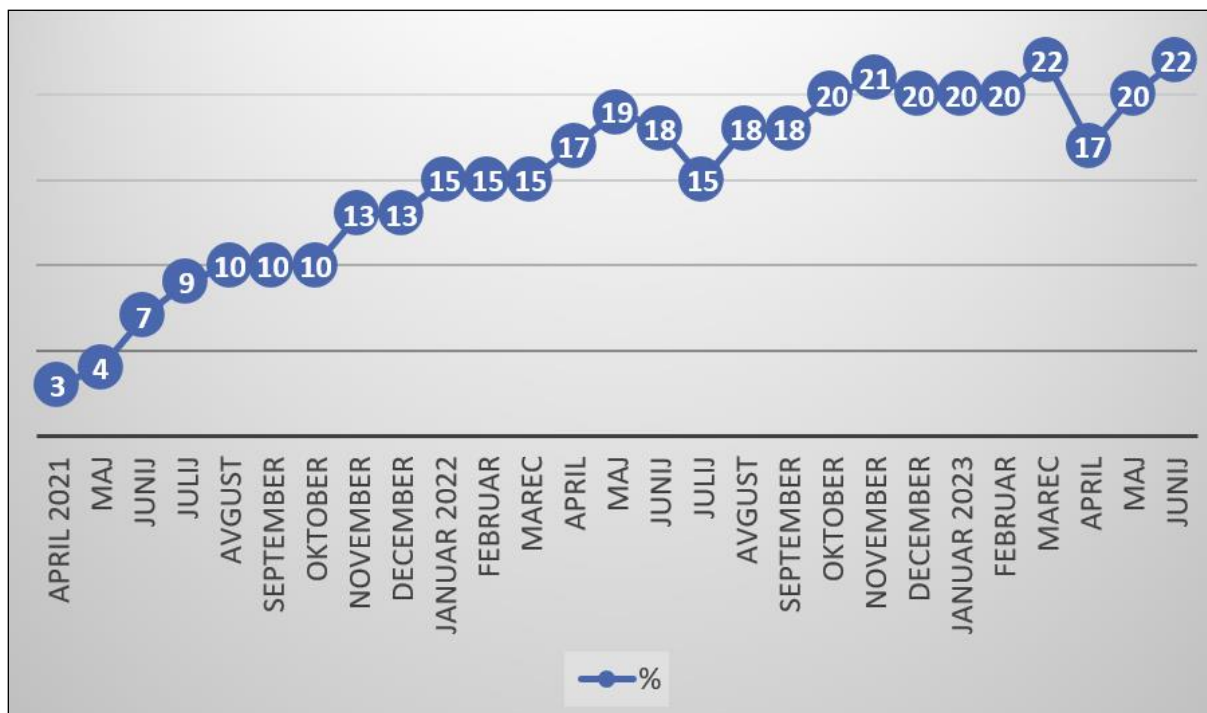
2 Normativne baze podatkov v mreži COBISS.net

Koncept normativne kontrole je v svetu že dolgo uveljavljen, v državah, kjer se uporablja COBISS (mreža COBISS.net), pa na tem področju precej zaostajamo. Zato je IZUM zadnjih 25 let intenzivno pripravljaj pogoje za vzpostavitev normativne kontrole.

V Sloveniji smo aprila 2023 praznovali 20. obletnico delovanja normativne baze podatkov CONOR.SI, kjer od leta 2003 kreiramo zapise za osebna imena, od leta 2018 pa tudi za korporacije. Normativni zapisi za predmetne oznake *Splošnega geslovnika COBISS.SI* (SGC) so vpisani v bazi podatkov SGC in se od aprila 2021 uporabljajo za predmetno označevanje v bibliografskih zapisih. Normativni zapisi za dela in izrazne oblike pa so še v razvoju (Badovinac in Mazić, 2022).

Konec junija 2023 je bilo kreiranih že skoraj 1,5 milijona normativnih zapisov za osebna imena, okrog 23.000 za korporacije in okrog 70.000 za predmetne oznake. Delež bibliografskih zapisov v bazi podatkov COBIB.SI, kjer so bila vsa polja za osebna imena avtorjev povezana z normativnimi zapisi, je konec leta 2022, po skoraj 20 letih uporabe, dosegel že 76 % (Letno poročilo, 2023, str. 14), delež naslovov z nepovezanimi avtorji izvirnih monografskih publikacij za knjižnično nadomestilo v sistemu COBISS.SI pa je od leta 2003 z 21,4 % (ali 11.969 naslovi) do leta 2022 padel na samo 1,0 % (ali 866 naslovov) (Tominac, 2022). Priprava *Splošnega geslovnika COBISS.SI* (SGC) je eden izmed večjih projektov IZUM-a v zadnjih letih, SGC je namreč splošni kontrolirani slovar in vsebuje normativne zapise za različne vrste entitet – od tematskih, imenskih, geografskih, časovnih entitet do naslovov in oblik. Med gesli so vzpostavljeni semantični odnosi, saj so v zapisih dodane relacije, ki usmerjajo na širše, ožje in

sorodne izraze (Zalokar, 2018). Konec junija 2023 je bilo v bazi podatkov COBIB.SI s SGC povezanih okrog 92.000 bibliografskih zapisov. Pri novokreiranih zapisih delež povezanih zapisov stalno narašča, od oktobra 2022 naprej presega 20 % (slika 1).

Slika 1: Delež novokreiranih bibliografskih zapisov v COBIB.SI, povezanih s SGC (april 2021–junij 2023) (v %)

Normativno kontrolo osebnih imen imajo vzpostavljeno tudi v drugih državah, ki sodelujejo v mreži COBISS.net, in sicer v Albaniji, Bolgariji, Črni gori, Kosovu in Srbiji, medtem ko so v BiH in Makedoniji še v fazi priprave. V Bolgariji vzdržujejo ločeno bazo predmetnih oznak, a povezava z bibliografskimi zapisi še ni vzpostavljena. V vseh sistemih, če ne štejemo zraven Slovenije, z vzpostavljeno normativno kontrolo je bilo do julija 2023 skupno 702.000 normativnih zapisov za osebna imena in okrog 12.000 zapisov za predmetne oznake.

Normativni zapisi za vse vrste entitet so v mreži COBISS.net kreirani v formatu COMARC/A, nacionalna pravila za oblikovanje normativnih točk dostopa pa so različna. Podatki iz baz podatkov CONOR so objavljeni tudi v okviru portala in spletnega kataloga COBISS+ posamezne članice mreže COBISS.net.

3 Obogatitev normativnih zapisov z identifikatorji iz zunanjih virov

Na osnovi sodelovanja Slovenije v sistemu VIAF (Virtual International Authority File) v normativne zapise v bazi podatkov CONOR.SI dvakrat letno programsko vpišemo VIAF ID in ISNI. ISNI je globalni identifikator javnih identitet oseb in organizacij in je del družine mednarodnih standardnih identifikatorjev, kot so ISBN, ISSN, ISAN, DOI in drugi (ISNI, 2013). V štirih letih sodelovanja Slovenije v sistemu VIAF (Krajnc Vobovnik, 2019) je ISNI, in sicer na osnovi vpisa povratnih podatkov iz VIAF, pridobilo 53 % poslanih zapisov za osebna imena.

V normativnih zapisih za osebna imena slovenskih raziskovalcev poleg ISNI navajamo še dva identifikatorja, to sta šifra raziskovalca in ORCID (primer na sliki 2). Šifra raziskovalca je v

sistemu COBISS najstarejši identifikator, ki smo ga v Sloveniji pred 25 leti vzpostavili za identifikacijo raziskovalcev. Šifra je povezana s podatki o raziskovalni dejavnosti posameznega raziskovalca prek informacijskega sistema o raziskovalni dejavnosti v Sloveniji – SICRIS (Informacijski, 2022). Identifikator ORCID (Open Researcher and Contributor ID) je identifikator, ki je soroden ISNI-ju in je uveljavljen v globalni raziskovalni sferi za identifikacijo znanstvenikov in raziskovalnih organizacij (About, 2022). Raziskovalci lahko ORCID v sistemu SICRIS sami dodajo v svoj profil, v normativne zapise pa ga vpisujejo katalogizatorji.

ID=20828771 Copied: 0 Conversion 18.05.2019
 001 **ac** - popravljen zapis **bx** - normativni zapis **ca** - osebno ime
 010 **a0000000422317834**
 0177 **a0000-0002-3087-541X** 2orcid - ORCID
 035 **a(VIAF)305704216**
 100 **ba** - sprejeta **csv** - slovenski **gba** - latinica
 101 **aslv** - slovenski
 102 **asvn** - Slovenija
 120 **ab** - moški **ba** - razlikovano osebno ime
 152 **aPPIAK** - Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga
 200 1 **aPerc bMatjaž r23428**

Slika 2: Normativni zapis za raziskovalca Matjaža Perca v CONOR.SI v formatu COMARC/A

Osebno ime	Perc, Matjaž
Variante osebnega imena	Perc, M.; Perc, Matjaz; Perc, M
Šifra raziskovalca	23428
Država	Slovenija
Jezik, ki ga upor. oseba/korp.	slovenski
ISNI	0000 0004 2231 7834
VIAF ID	305704216
CONOR.SI-ID	20828771

Slika 3: Normativni podatki raziskovalca Matjaža Perca v javnem vpogledu baze CONOR.SI v okviru spletnega kataloga COBISS+ (oktober 2022)

Z dodajanjem identifikatorjev v normativne zapise je omogočen dostop do drugih virov normativnih podatkov. Trajni identifikatorji namreč veljajo za ključne za prehod od trenutnih metapodatkov v prihodnje aplikacije, npr. za povezane podatke (angl. *linked data*).

V spletnem katalogu COBISS+ so na osnovi vpisa v normativne zapise že vzpostavljene povezave do servisov SICRIS, ISNI in VIAF ter prek normativne točke dostopa (oz. osebnega imena, kot je prikazano na sliki 3) tudi do bibliografskih zapisov v bazi podatkov COBIB.SI.

4 IFLA Library Reference Model (IFLA LRM)

V zadnjih 25 letih so se v knjižničarstvu pojavile revolucionarne spremembe pri razumevanju bibliografskega univerzuma, ki katalogizacijo postavlja na nove temelje. Leta 1998 je bil objavljen nov konceptualni model *Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise* (FZBZ, 2000), ki ga dopolnjujeta kasneje razvita modela *Funkcionalne zahteve za normativne podatke* (FRAD, 2009) in *Funkcionalne zahteve za predmetne normativne podatke* (FRSAD, 2011). Oba modela podrobneje opisujeta normativni del bibliografskih podatkov (Žumer, 2017). Leta 2017 pa je bil objavljen *IFLA Library Reference Model* (IFLA LRM), kjer so v enem modelu združeni in usklajeni vsi trije predhodni modeli.

Model IFLA LRM predstavlja nov teoretični okvir za razumevanje narave bibliografskih podatkov, ki se ne osredotoča na posamezen zapis, ampak na množico bibliografskih podatkov v knjižničnih katalogih, bazah podatkov in na spletu. Osredotoča se na vidike, ki so najpomembnejši pri odkrivanju virov (angl. *resource discovery*), ki jih izvajajo uporabniki. Model ne podaja vseh podrobnosti, ampak splošno strukturo podatkov. Kot IFLA standard predstavlja mednarodni dogovor o strukturi bibliografskih informacij in je osnova za razvoj:

- novih aplikacij,
- katalogizacijskih standardov,
- izmenjave podatkov med različnimi skupnostmi (med knjižnicami in zunaj knjižnic),
- okolja povezanih podatkov (Oliver 2021).

IFLA LRM vključuje vse vrste virov in uporablja entitetno-relacijski model. V entitetno-relacijskem modelu se uporabljajo naslednji trije elementi: entitete, atributi in relacije. Entitete so definirane kot ključni objekti zanimanja uporabnikov knjižničnih informacijskih sistemov. Med sabo so povezane z relacijami, njihove lastnosti pa opisujejo atributi. Model vključuje 11 različnih entitet (tabela 1). Na najvišjem nivoju je entiteta *res*, vse druge pa so njeni neposredni (drugi nivo) ali posredni (tretji nivo) podrazredi. Entiteti *oseba* in *kolektivni agent* pa sta podrazreda entitete *agent* (Riva et al., 2017).

Semantični splet je dramatično spremenil tehnološki kontekst, v katerem delujejo knjižnice. Za knjižnice je zelo pomembno, da se knjižnični podatki lahko uporabljajo tudi v spletnih aplikacijah. IFLA LRM je zasnovan tako, da podpira pripravo dobro oblikovanih podatkov, ki imajo konsistentno strukturo in jih lahko prepoznajo tako ljudje kot računalniki. Podatki niso samo strukturirani, ampak morajo vsebovati tudi relacije med njimi. Bistvo povezanih podatkov je, da so ti med sabo povezani z relacijami in so strojno berljivi z uporabo enotnih identifikatorjev vira (URI) ali mednarodnih identifikatorjev vira (IRI). Povezani podatki lahko združijo podatke iz različnih domen (Oliver, 2021; Riva in Žumer, 2017).

Tabela 1: Hierarhija entitet modela IFLA LRM (Riva et al., 2017)

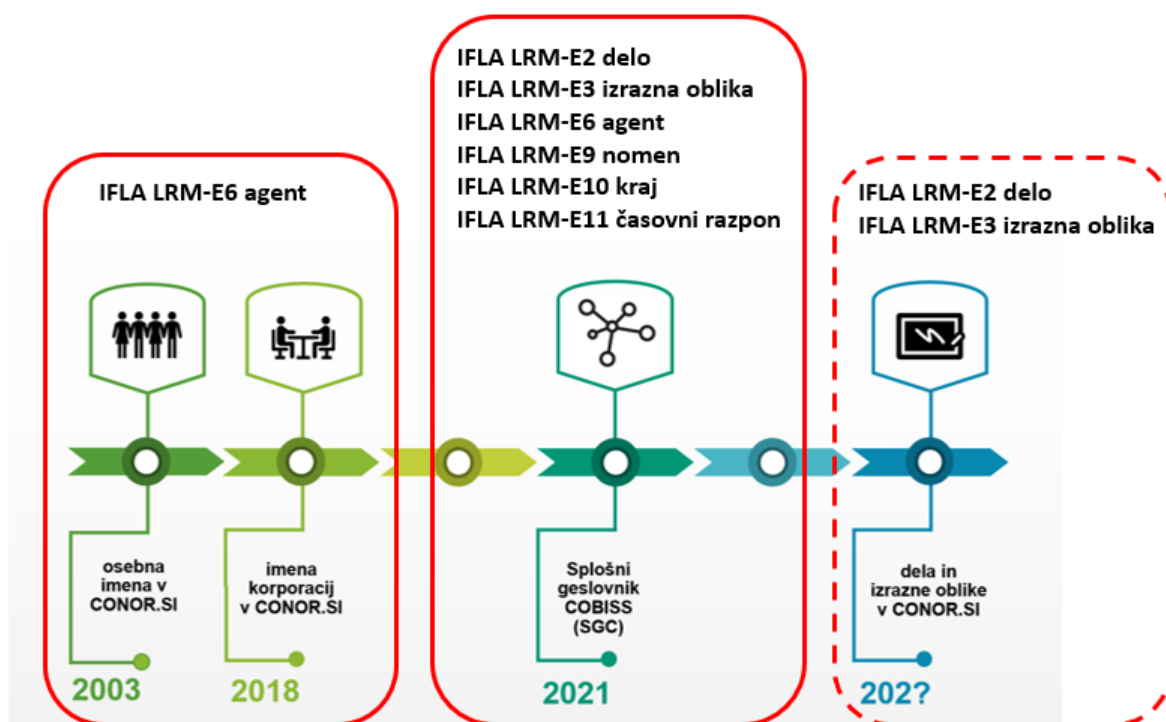
Najvišji nivo	Drugi nivo	Tretji nivo
LRM-E1 res	LRM-E2 delo LRM-E3 izrazna oblika LRM-E4 pojavna oblika LRM-E5 enota LRM-E6 agent LRM-E9 nomen LRM-E10 kraj LRM-E11 časovni razpon	LRM-E7 oseba LRM-E8 kolektivni agent

IFLA LRM predstavlja velik korak naprej, saj smo z njim dobili celovit model, ki bo oziroma je osnova za razvoj katalogizacijskih pravil in bibliografskih formatov (Žumer, 2017). Različne knjižnične skupnosti so na osnovi IFLA LRM že pripravile svoje pravilnike za katalogizacijo. Leta 2021 je izšel hrvaški *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima* (Katić, 2020). V mednarodnem okolju pa je najbolj uveljavljen *Resource description and access* (RDA), ki je bil objavljen leta 2010 in leta 2021 usklajen z IFLA LRM (projekt 3R). RDA se široko uporablja tudi zunaj anglosaksonskega sveta, in sicer v različnih državah, kot so Nemčija, Francija, skandinavske države, v European RDA Interest Group (EURIG) pa je vključenih že 22 držav (RDA, 2022).

5 Entitete IFLA LRM in normativni podatki v sistemu COBISS.SI

IFLA LRM je model za prihodnje bibliografske informacije. Normativni zapisi se bodo v prihodnosti uporabljali tudi za katalogizacijo virov na osnovi opredeljenih entitet, saj se predvideva, da entitete tega modela opišemo kot normativne podatke. Trenutno se normativni podatki vzpostavljajo, pri čemer normativnih zapisov ne enačimo z entitetami modela IFLA LRM, so pa kvalitetna osnova za prihodnji prehod na delo z entitetami. Pri primerjavi modela IFLA LRM z normativnimi podatki, ki jih razvijamo v sistemu COBISS.SI, smo ugotovili, da je veliko atributov in relacij med njimi že zabeleženih v normativnih zapisih. Vendar so le-ti v normativnih zapisih povečini navedeni kot nestrukturirane vrednosti v obliki opomb, in ne kot enolični izrazi atributov. Nekateri elementi še manjkajo in jih bo v prihodnje treba dodati.

Normativni zapisi za osebna imena in imena korporacij so osnova za entiteto agent. Normativni zapisi za dela in izrazne oblike so še v razvoju. Načrtujemo, da jih zaenkrat še ne bomo oblikovali v celoti po modelu IFLA LRM, ampak samo do stopnje, kolikor dopušča programska transformacija iz bibliografskih zapisov. V SGC smo predmetne oznake razdelili v največje število entitet, ki se pojavljajo v modelu IFLA LRM. Relacije so večinoma usklajene z modelom, prav tako je z modelom usklajena tudi struktura podatkov (slika 4).

Slika 4: Entitete IFLA LRM in normativni podatki v sistemu COBISS.SI

6 Programsko združevanje zapisov v spletnem katalogu COBISS+

V spletnem katalogu COBISS+ smo leta 2015 začeli postopek prestrukturiranja katalogov COBISS po modelu FRBR (kasneje vključen v model IFLA LRM). Bibliografske zapise, ki po tem modelu pripadajo istemu delu, smo programsko združili v skupke. Pri tem smo se omejili na naslednje tri odnose: prevodi, revizije in reprodukcije (Krajnc Vobovnik in Mazič, 2017).

Skupki zapisov se okviru COBISS+ prikazujejo pod nazivom »Vse izdaje in prevodi« in »Vse izdaje v tem jeziku«. Pri analizi podatkov iz baze COBIB.SI smo ugotovili, da smo v skupke zajeli malo več kot polovico bibliografskih zapisov in pri tem identificirali 20 % del z več kot eno pojavno obliko; pri tem so največji delež del z več kot eno pojavno obliko imela dela iz leposlovja (44 %) (Krajnc Vobovnik in Mazič, 2017).

Pri iskanju npr. Tavčarjevega dela *Cvetje v jeseni* se v vzajemni bazi COBIB.SI v aplikaciji COBISS+ prikaže 56 zadetkov za monografske publikacije na različnih medijih (tiskane, elektronske in zvočne knjige) in v slovenskem jeziku, ker smo iskali po originalnem naslovu. Če izberemo zapis za elektronsko knjigo, ki je izšla leta 2013, in nato povezavo na Vse izdaje in prevodi (slika 5), dobimo 43 zadetkov, ki pripadajo istemu delu (iskanje z dne 21. 7. 2023).

Osnovni podatki Podrobni podatki ISBD COMARC

Cvetje v jeseni [Elektronski vir]
Tavčar, Ivan, 1851-1923

Vrsta gradiva - roman ; leposlovje za odrasle
Založništvo in izdelava - Ljubljana : Študentska založba, 2013
Jezik - slovenski
ISBN - 978-961-242-767-2
COBISS.SI-ID - 267682560
Povezava(-e):
<http://www.biblos.si/isbn/9789612427672>
Digitalna knjižnica Slovenije - dLib.si

Išči dalje

Avtor
Tavčar, Ivan, 1851-1923

Teme
elektronske knjige

Vse izdaje in prevodi
Vse izdaje v tem jeziku

Slika 5: Vse izdaje in prevodi Tavčarjevega dela *Cvetje v jeseni* v COBISS+ (z dne 21. 7. 2023)

V skupku dobimo zapise za publikacije na različnih medijih (tiskane, elektronske in zvočne knjige) in v petih različnih jezikih, ki se uvrstijo v skupek na osnovi enotnega naslova. Če nato prek filtra nadalje omejimo zadetke po jeziku publikacije, npr. nemščina, dobimo dva zapisa za prevode z naslovom *Herbstblüte*, ki smo jih v skupek pridobili na osnovi enotnega naslova *Cvetje v jeseni* (slika 6).

vrsta gradiva

knjiga (2)
 tiskana knjiga (2)

jezik

nemški (2)

1. **Herbstblüte**
Tavčar, Ivan, 1851-1923
kratka proza | nemški | cop. 1953

2. **Herbstblüte**
Tavčar, Ivan, 1851-1923
kratka proza | nemški | cop. 1947

za izposajo - na dom

za izposajo - na dom

Slika 6: Nemška prevoda Tavčarjevega dela *Cvetje v jeseni* v COBISS+ (z dne 21. 7. 2023)

Združevanje zapisov v skupke je bil naš prvi poskus, da uporabnikom pri enem iskanju ponudimo tudi informacijo o vseh izdajah in prevodih iskanega dela. Pri grupiranju zapisov v skupke smo zajeli najširšo množico bibliografskih zapisov, ki v celoti ali delno vsebujejo enako vsebino. Z združevanjem zapisov v skupke smo naredili prvi korak in postavili smernice za nadaljnji razvoj katalogov COBISS (Krajnc Vobovnik in Mazić, 2017).

7 Normativni zapisi za dela in izrazne oblike

Nadaljnji razvoj katalogov v sistemu COBISS vidimo v uvajanju nove katalogizacijske prakse po modelu IFLA LRM. Oblikovanje normativnih zapisov za dela je veliko bolj natančno in lahko naše skupke zapisov, ki smo jih oblikovali v COBISS+, porazdeli po več normativnih zapisih za dela in po še več normativnih zapisih za izrazne oblike, ki so med sabo povezani z različnimi odnosi. Pri tem smo že dosegli dva osnovna pogoja:

- formata COMARC/B in COMARC/A smo dopolnili s polji za dela in izrazne oblike ter
- zanju v testni bazi podatkov CONOR.SI oblikovali dve novi vnosni maski.

Načrtujemo, da bo priprava inicialne normativne baze podatkov za dela in izrazne oblike potekala v več fazah, in sicer po skupinah del različne vsebine in po različnih fizičnih lastnostih.

Obe skupini imata svoje posebnosti, ki jih je treba upoštevati pri oblikovanju zapisov. Na osnovi podatkov v bibliografskih zapisih bomo po določenih kriterijih programsko oblikovali normativne zapise za dela in izrazne oblike.

Na sliki 7 je primer normativnega zapisa za delo Ivana Tavčarja *Cvetje v jeseni* v formatu COMARC/A. Vrsta entitete je delo, kjer sta glavna podatka za avtorska dela ime avtorja in naslov dela. V normativnem zapisu za delo napotimo še na normativni zapis za avtorja, kjer je vpisan tudi njun odnos (v našem primeru kreator), in tudi na druga dela Ivana Tavčarja oz. predelave izvirnega dela in tako ustvarjamo semantično mrežo o delu *Cvetje v jeseni*. Iz normativnega zapisa razberemo, da je:

- delo skupaj z romanom *Visoška kronika* objavljeno tudi v 6. zvezku Tavčarjevih zbranih spisov,
- delo v dramatizacijo priredil Josip Šest,
- delo v obliki muzikala uglasbil Matjaž Vlašič in je objavljeno kot zvočni posnetek (slika 7).

```
001 an - nov zapis bx - normativni zapis ch - ime/naslov
100 bc - začasna csv - slovenski gba - latinica
101 aslv - slovenski
105 aba - latinica
12500 am - odrasli, splošno (leposlovje)
140 ate - besedilno delo
154 ba - delo
241_1 31155683 aTavčar, Ivan, 1851-1923 tCvetje v jeseni
500_1 31155683 aTavčar blvan f1851-1923 5xxxxa – kreator
541_1 3399268867 aTavčar, Ivan, 1851-1923 tTavčarjevih zbranih spisov VI. zvezek czbrana dela
541_1 3399269123 aŠest, Osip tCvetje v jeseni : trinajst slik po Tavčarjevi povesti 5xc - priredba
541_1 3399270659 aVlašič, Matjaž tCvetje v jeseni : izviren slovenski muzikl cZvočni posnetek 5xc - priredba
```

Slika 7: Normativni zapis za delo *Cvetje v jeseni* v formatu COMARC/A

V normativnih zapisih za izrazne oblike pa beležimo intelektualno ali umetniško izvedbo dela v obliki besedila, notnega ali kartografskega zapisa, zvoka, slikovnega prikaza, predmeta, giba itd. ali kombinacije le-teh. Na sliki 8 je primer normativnega zapisa za izvirno slovensko besedilo dela *Cvetje v jeseni* Ivana Tavčarja v formatu COMARC/A. Vrsta entitete je izrazna oblika, kjer so glavni podatki za avtorska dela ime avtorja, naslov dela in oblika, ki je v tem primeru besedilno delo.

```

001 an - nov zapis bx - normativni zapis ch - ime/naslov
100 bc - začasna csv - slovenski gba - latinica
101 aslv - slovenski
105 aba - latinica
12500 am - odrasli, splošno (leposlovje)
140 ate - besedilno delo
154 bb - izrazna oblika
242_1 3399268611 aTavčar, Ivan, 1851-1923 tCvetje v jeseni lbesedilo

```

Slika 8: Normativni zapis za izrazno obliko za knjigo *Cvetje v jeseni* v formatu COMARC/A

Vsaka sprememba oblike istega dela (npr. iz tiskanega besedila v govorno) in vsebine (npr. dopolnitve in popravki besedila) ter prevodi praviloma zahtevajo nastanek novega normativnega zapisa za izrazno obliko (prim. Riva et al., 2017). Na sliki 9 je primer normativnega zapisa za zvočno knjigo Tavčarjevega dela *Cvetje v jeseni* v formatu COMARC/A. Vrsta entitete je izrazna oblika, kjer so glavni podatki za avtorska dela ime avtorja, naslov dela in oblika, ki je v tem primeru zvočna knjiga.

```

001 an - nov zapis bx - normativni zapis ch - ime/naslov
100 bc - začasna csv - slovenski gba - latinica
101 aslv - slovenski
105 aba - latinica
12500 am - odrasli, splošno (leposlovje)
140 aso - zvočno delo
154 bb - izrazna oblika
242_1 3399268611 aTavčar, Ivan, 1851-1923 tCvetje v jeseni lZvočna knjiga
500_1 3106307171 aPetrov bBožena 5xxxxb - sodelavec

```

Slika 9: Normativni zapis za izrazno obliko za zvočno knjigo *Cvetje v jeseni* v formatu COMARC/A

8 Zaključek

Z uvedbo modela IFLA LRM je pomen normativne kontrole vse večji, saj bodo imeli normativni podatki ključno vlogo v mreži povezanih podatkov, na katere se osredotoča model. V obdobju priprave na nov katalog je zato naša najpomembnejša naloga, da še nadalje intenzivno pripravljamo normativne zapise. Sistemi brez normativne kontrole pa že zaostajajo za sodobnimi trendi in potrebami uporabnikov.

V državah z močno založniško produkcijo, in tudi pri nas, so vidni trendi, da se z navadno katalogizacijo ukvarjajo že založniki, posamezniki ali določene specializirane skupine zunaj knjižničarstva. Knjižnice pa morajo nase prevzeti oblikovanje najkvalitetnejših in trajnih informacij, za kar je potrebno veliko več znanja. To so danes normativni zapisi, jutri pa entitete, oboji pa so stabilni gradniki bibliografskih informacij.

Knjižnice razpolagajo z zgodovino podatkov, saj dejansko hranijo zgodovino nekega dela, založniki pa imajo le trenutne podatke. Zgodovina, ki je v normativnih podatkih (npr. vse izdaje nekega dela), se namreč hrani v naših fondih, knjižničarji pa so specialisti za pomembnejši del katalogizacije – za oblikovanje normativnih podatkov.

Reference

About ORCID, 2023. ORCID. Dostopno na: <https://info.orcid.org/what-is-orcid/> [21. 7. 2023]

Badovinac, B. in Mazić, G., 2022. IFLA standardi, UNIMARC i COBISS sistem: značaj normativnih podataka = IFLA Standards, UNIMARC and COBISS System. *Bosniaca*, 27, 9–23. Dostopno na: <http://bosniaca.nub.ba/index.php/bosniaca/article/view/503/519> [21. 7. 2023]

Informacijski sistem o raziskovalni dejavnosti v Sloveniji SICRIS, 2022. Maribor: IZUM. Dostopno na: <https://cris.cobiss.net/ecris/si/sl/intro> [21. 7. 2023]

ISNI for Libraries, 2013. London: ISNI. Dostopno na: <https://www.loc.gov/aba/pcc/documents/ISNIs%20for%20libraries%202013-08-26.docx> [21. 7. 2023]

Katić, T., 2020. Rad na pravilniku za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. V: Katić, T. in Tomašević, N. ur., *Mirna Willer: Festschrift*. Zadar: Sveučilište u Zadru. Dostopno na: <https://morepress.unizd.hr/books/press/catalog/view/62/61/992-1> [21. 7. 2023]

Krajnc Vobovnik, A., 2019. Vpis slovenskih normativnih zapisov za osebna imena v VIAF. *Organizacija znanja*, 23(1/2), 11–20. Dostopno na: https://www.cobiss.si/oz/HTML/OZ_2018_1_2_final/15/index.html [21. 7. 2023]

Krajnc Vobovnik, A. in Mazić, G., 2017. Združevanje bibliografskih zapisov v COBISS+: začetek novih katalogov v sistemih COBISS. *Knjižnica*, 61(1/2), 87–100. Dostopno na: <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/6163> [21. 7. 2023]

Letno poročilo o delu IZUM za leto 2022, 2023. Maribor: IZUM. Dostopno na: https://izum.si/wp-content/uploads/2023/03/Letno_porocilo_2022_vse_sprejeto_na_UO_2023-02-28.pdf [21. 7. 2023]

Oliver, C., 2021. *Introducing RDA: a guide to the basics after 3R* (2nd ed.). Chicago: ALA Editions.

RDA Steering Committee, 2023. Dostopno na: <http://rda-rsc.org/> [21. 7. 2023]

Riva, P., Le Bœuf, P. in Žumer, M., 2017. *IFLA library reference model: a conceptual model for bibliographic information*. IFLA. Dostopno na: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/cataloguing/frbr-lrm/ifla-lrm-august-2017.pdf> [21. 7. 2023]

Riva, P. in Žumer, M., 2017. The IFLA Library Reference Model, a step toward the Semantic Web. V: *World Library and Information Congress: 83th IFLA General Conference and Assembly, August 19th-25th 2017, Wrocław, Poland: Libraries, Solidarity, Society*, 1–8. Dostopno na: <http://library.ifla.org/1763/1/078-riva-en.pdf> [21. 7. 2023]

Tillett, B. B., ur. 1989. *Authority control in the online environment: considerations and practices* (Vols. 9, 3). New York, London: Haworth Press.

Tominac, A., 2023. 20 let normativne kontrole v sistemu COBISS. *Blog COBISS*, 29. 5. 2023. Dostopno na: <https://blog.cobiss.si/2023/05/29/20-let-normativne-kontrole-v-sistemu-cobiss/> [21. 7. 2023].

Wiederhold, R. A. in Reeve, G. F., 2021. Authority control today: principles, practices, and trends. *Cataloging & Classification Quarterly*, 59(2-3), 129–158. Dostopno na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01639374.2021.1881009> [21. 7. 2023].

Zalokar, M., 2018. Nov mejnik v razvoju normativne baze podatkov Splošni geslovník COBISS.SI (SGC). *Blog COBISS*, 23. 8. 2018. Dostopno na: <http://blog.cobiss.si/2018/08/23/nov-mejnik-sgc/> [21. 7. 2023].

Žumer, M., 2017. IFLA Library Reference Model (IFLA LRM), pomemben korak k sodobnim bibliografskim informacijskim sistemom. *Knjižnica*, 61(1/2), 9–22. Dostopno na: <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/6160> [21. 7. 2023].